

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ความหลากหลาย ทางชีวภาพและภูมิปัญญาสมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชน จังหวัดพัทลุง และสงขลา

เบ็ญจวรรณ บัวขวัญ, มาณี แก้วชนิด, ปรีศนา วงศ์ล้อม, เกரியงไกร บรรจงเมือง
นันทิดา สุธรรมวงศ์ ฉัตร กรอบทอง และวาทีณี จุทอง

พื้นที่จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา

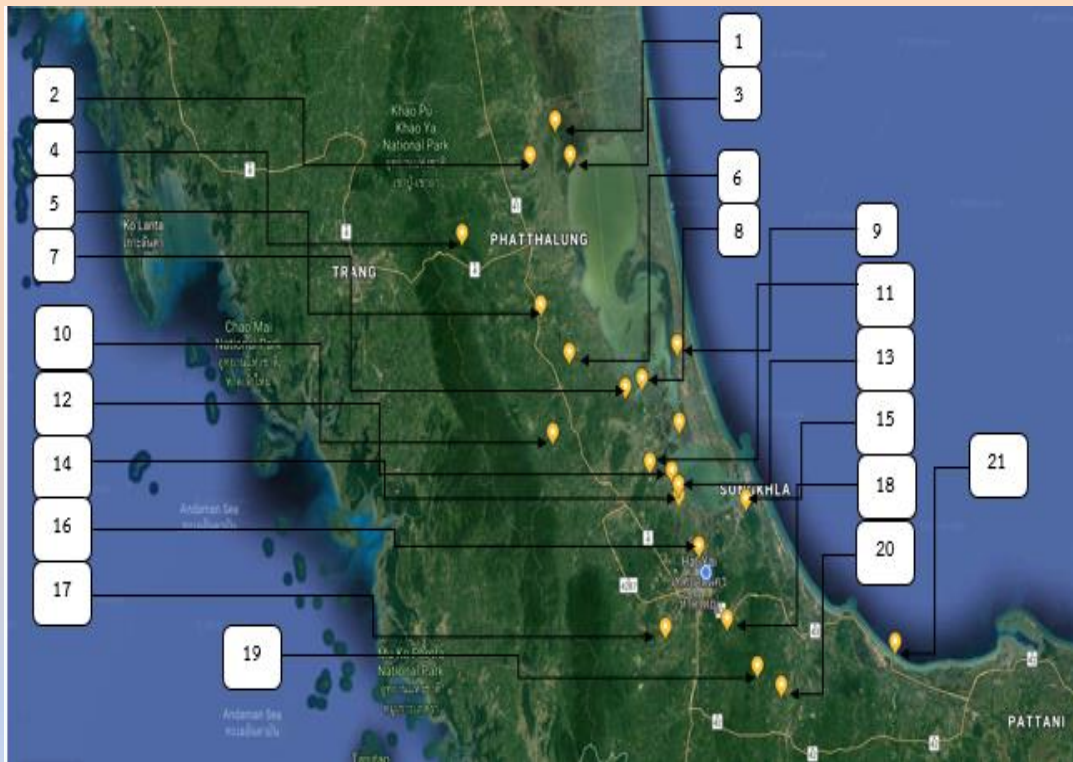

- จังหวัดพัทลุง 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอศรีนครินทร์ อำเภอป่าบอน อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้ว อำเภอควนขนุน อำเภอปากพะยูน

- จังหวัดสงขลา จำนวน 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอคลองหอยโข่ง อำเภอนาหม่อม อำเภอหาดใหญ่ อำเภอเทพา อำเภอควนเนียง อำเภอสติงพระ

พื้นที่จังหวัดพัทลุง และสงขลา รวม 2 พื้นที่ 14 อำเภอ พื้นที่ป่าครอบครัว และ ป่าชุมชน

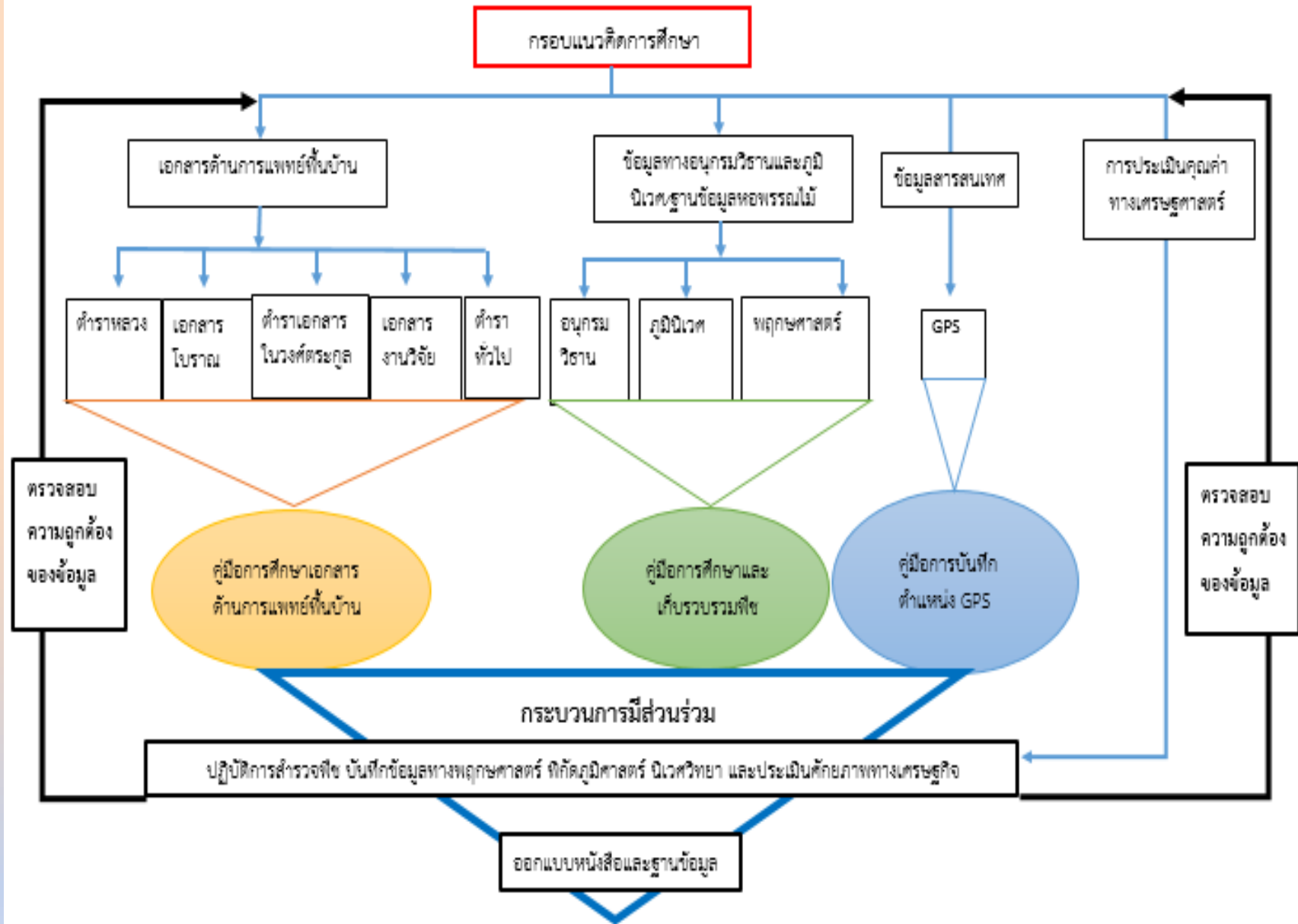
2. อำเภอควนขนุน ป่าชุมชน วัดบ้านสวน
3. อำเภอควนขนุน ป่าชุมชน สวนพฤกษศาสตร์จังหวัดพัทลุง
4. อำเภอศรีนครินทร์ ป่าครอบครัว บ้านปราชญ์/หมอพื้นบ้าน นายจาย ช่วยนุ้ย ตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง
5. อำเภอเขาชัยสน ป่าครอบครัว บ้านปราชญ์/พื้นบ้านนาย สมบูรณ์ ทิพย์นุ้ย 190 ม 1 ตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
6. อำเภอบางแก้ว ป่าครอบครัว บ้านปราชญ์/พื้นบ้านนายอำนวย เสมือนใจ 816 ม 6 ตำบลท่ามะเตี๋ย อำเภอบางแก้วจังหวัดพัทลุง
7. อำเภอบางแก้ว ป่าชุมชน ป่าห้วยพุด
8. อำเภอปากพะยูน ป่าครอบครัว บ้านหมอพื้นบ้านนายสวัสดิ์ จิตติพรหม ตำบลปากพะยูน อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
9. อำเภอสติงพระ ป่าครอบครัว บ้านนางพูนทรัพย์ ชูแก้ว ประธานกลุ่ม
10. อำเภอป่าบอน ป่าครอบครัว บ้านอาสาสมัครสาธารณสุข หมู่บ้านนางโสพิศ แก้วหนู ตำบลหนองธง อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง
12. อำเภอควนเนียง ป่าครอบครัว บ้านหมอพื้นบ้านนายเชื่อน
17. อำเภอคลองหอยโข่ง ป่าชุมชน ฟาร์มตัวอย่างพระตำหนัก คลองหอยโข่ง
18. อำเภอปากพะยูน ป่าชุมชน ป่าช้าวัดฝาละมี ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน
19. อำเภอเทพา ป่าชุมชน พื้นที่เกาะแลหนึ่ง 1 เกาะแลหนึ่ง 2 และเกาะแลหนึ่ง 3 ปอเนาะญานันนบารู
20. อำเภอจะนะ ป่าครอบครัว บ้านหมอพื้นบ้านนายจัด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิพืชสมุนไพรที่พบในป่าครอบครัวและพื้นที่ในเขต จ. พัทลุง สงขลา รวมถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านสมุนไพร จากจารึกต่างๆ ใบลาน สมุดข่อย หนังสือ ตำราสมุนไพรพื้นบ้าน คัมภีร์ เอกสารแปล เอกสาร โบราณ หมอยา พื้นบ้าน/ปราชญ์พื้นบ้านฯ
2. สำรวจและรวบรวมพืชสมุนไพรในป่าครอบครัวและพื้นที่ในเขตจังหวัดพัทลุง สงขลา และประเมินศักยภาพและแนวโน้มเศรษฐกิจของพืชสมุนไพร โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน นักเรียน นักศึกษา และปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างยั่งยืน
3. เพื่อตรวจตรวจสอบชื่อพืชที่พบในตำราเทียบกับชื่อพืชในปัจจุบัน โดยนักอนุกรมวิธานพืช และ/หรือผู้เชี่ยวชาญด้านพืชสมุนไพร
4. เพื่อบันทึกพิกัดภูมิศาสตร์ (GPS) นิเวศวิทยา และลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชทุกตัวอย่างที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ
5. เพื่อจัดทำข้อมูลทรัพยากรชีวภาพพืชสมุนไพร ในฐานะข้อมูลทรัพยากรชีวภาพของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ

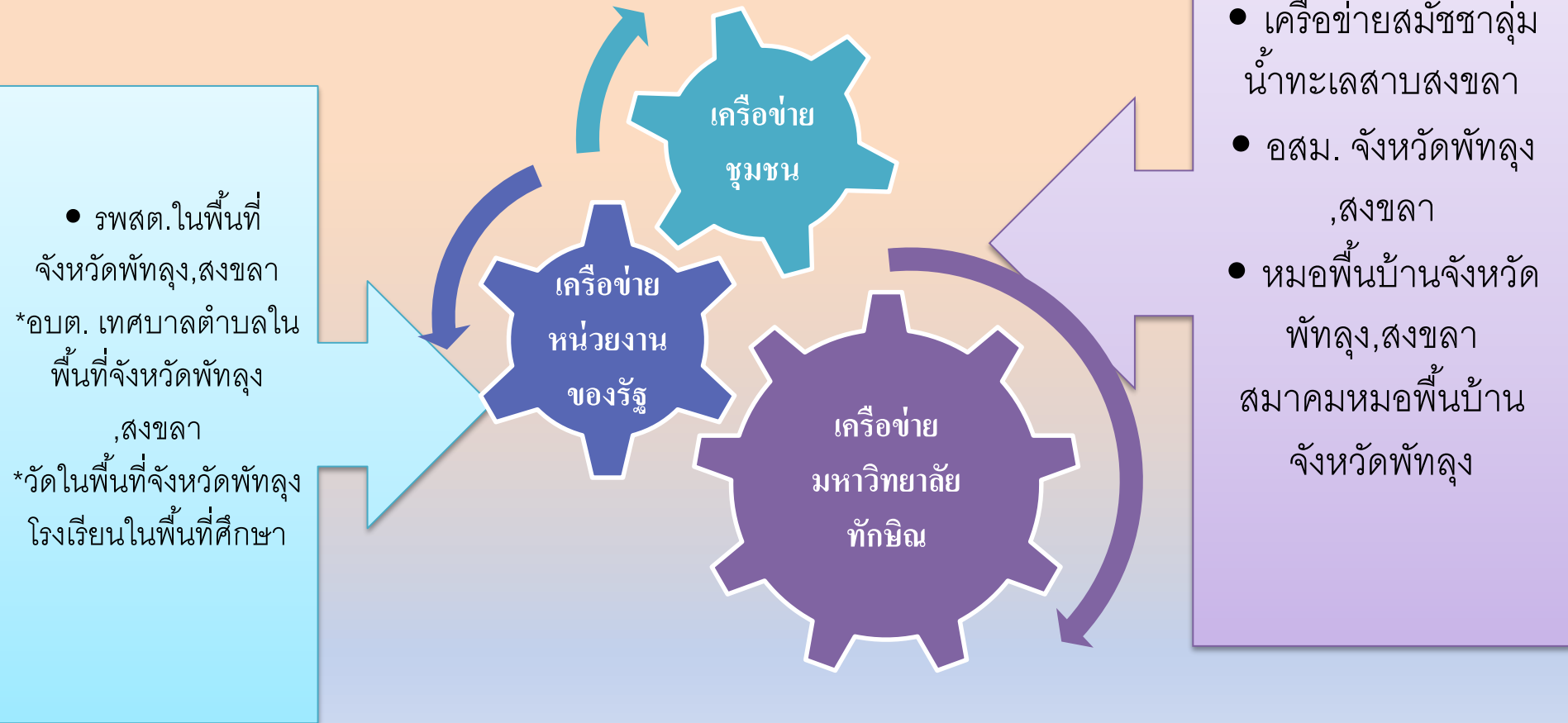

กรอบแนวคิดโครงการ

1. ฐานข้อมูล
2. หนังสือบัญชีรายการทรัพยากรชีวภาพพืชสมุนไพร
3. ตำรับยาสมุนไพรที่สอดคล้องกับยุคสมัย
4. หมอพื้นบ้านและทายาทได้รับการพัฒนาตนเอง

เครือข่ายการทำงาน

การแสวงหานักวิจัยชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง

กระบวนการแสวงหานักวิจัยรุ่นใหม่

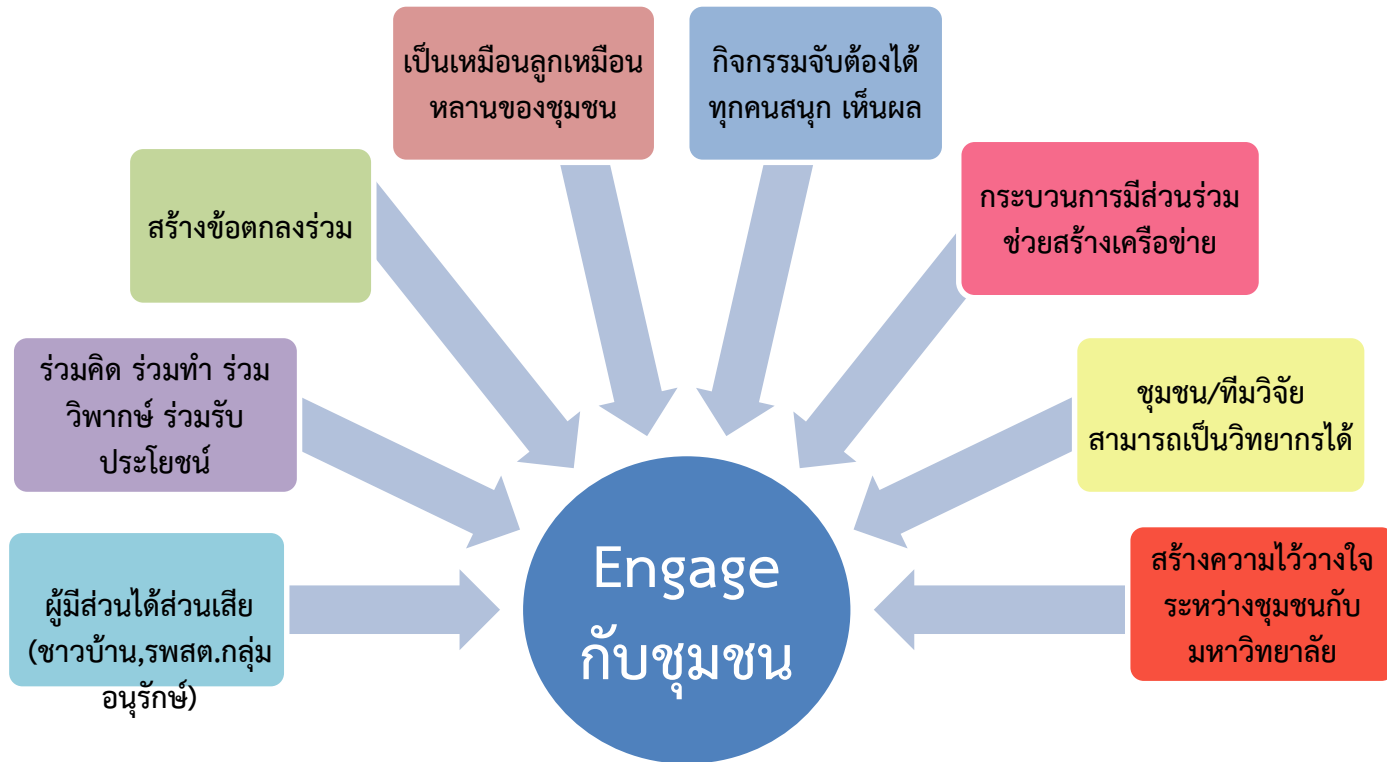
- ทาบทาม
- สร้างแรงจูงใจ
- อาสาเข้าร่วมวิจัย
- การสอบถาม พูดคุย
- แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

คุณสมบัติของนักวิจัยชุมชน

- ✓ จริงใจ จริงจัง ใจกว้าง
- ✓ มีทัศนคติเชิงบวก (จิตสาธารณะ)
- ✓ มีความคิดสร้างสรรค์
- ✓ สามารถทำงานเป็นทีมได้
- ✓ เปิดใจพร้อมเปิดโอกาสในการเรียนรู้
- ✓ เป็นคนในพื้นที่
- ✓ มีความสนใจในประเด็นสุขภาพ

ความสัมพันธ์กับภาคีในพื้นที่

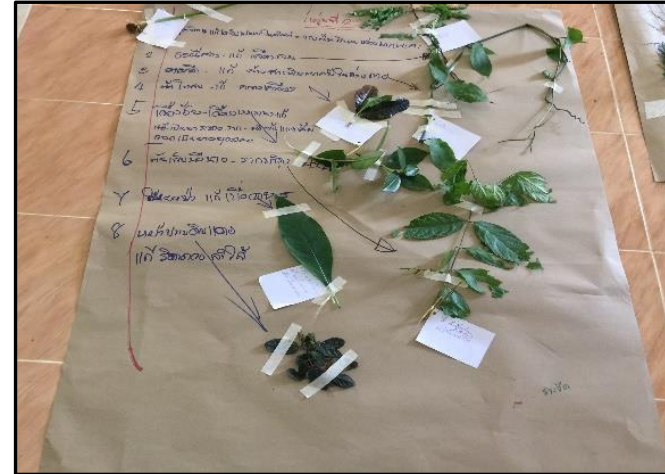
การอบรมโครงการ สำรวจและรวบรวมภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

กลุ่มหมอพื้นบ้าน ผู้นำชุมชน จังหวัดสงขลา

อ.จะนะ	ป่าชุมชน ควนเขาเหล็ก
	ป่าครอบครัว บ้านหมอสมนึก
	ป่าครอบครัว สวนยางหมอสมนึก
	ป่าครอบครัว บ้านหมอจัด
อ.นาทวี	ป่าชุมชน ป่ากราด
อ.คลองหอยโข่ง	ป่าชุมชน ฟาร์มตัวอย่าง(ตาหนัก)
	ป่าครอบครัว บ้านหมอแดง
	ป่าครอบครัว หมอประจวบ
	ป่าครอบครัว บ้านหมอรื่น
อ.นาหม่อม	ป่าชุมชน วัดป่าสวนธรรม
	ป่าครอบครัว นายประพัทธ์
	ป่าครอบครัว นายชานี
	ป่าครอบครัว นายประยงค์
อ.หาดใหญ่	ป่าชุมชน วัดคลองแห
อ.สทิงพระ	ป่าพรุริมทะเลหลวง
	ป่าครอบครัว นางพุลทรัพย์ ชูแก้ว
อ.ควนเนียง	ป่าชุมชน ป่าวัดโคกเมือง
	ป่าครอบครัว บ้านหมอเชือน
	ป่าครอบครัว บ้านลุงจาง
อ.เทพา	ป่าชุมชน เกาะแลหนึ่ง

กลุ่มหมอพื้นบ้าน ผู้นำชุมชน จังหวัดพัทลุง

อ.ป่าบอน	เขื่อนป่าบอน
	ป่าครอบครัว สวน 6 ไร่ หนองธง (นางสาวโสพิศ แก้วหนู)
อ.ศรีนครินทร์	เขาครามบ้านนา
	ป่าครอบครัว บ้านหมอจาย
อ.เขาชัยสน	ป่าชุมชน คลองนาหยา
	ป่าครอบครัว บ้านหมอสมบูรณ์ ทิพย์นุ้ย
อ.บางแก้ว	ป่าชุมชน ป่าห้วยพุด
	ป่าครอบครัว บ้านหมออำนาจ
อ.บ้านสวน	ป่าชุมชน วัดบ้านสวน
	ป่าครอบครัว พี่ประสิทธิ์
อ.ปากพะยูน	ป่าชุมชน ป่าฝาละมี
	ป่าครอบครัว บ้านหมอสวัสดิ์
	ป่าครอบครัว สวนหมอสวัสดิ์
อ.ทะเลน้อย	ป่าชุมชน สวนพฤกษศาสตร์
	ป่าชุมชน ควนชีเสียน
	ป่าชุมชน คลองยวน
	ป่าครอบครัว บ้านพีมาลี
	ป่าครอบครัว บ้านลุงสวัสดิ์
	ป่าครอบครัว บ้านลุงสมบูรณ์

กลุ่มหมอพื้นบ้าน ผู้นำชุมชน จังหวัดพัทลุง

กลุ่มหมอพื้นบ้าน ผู้นำชุมชน จังหวัดสงขลา

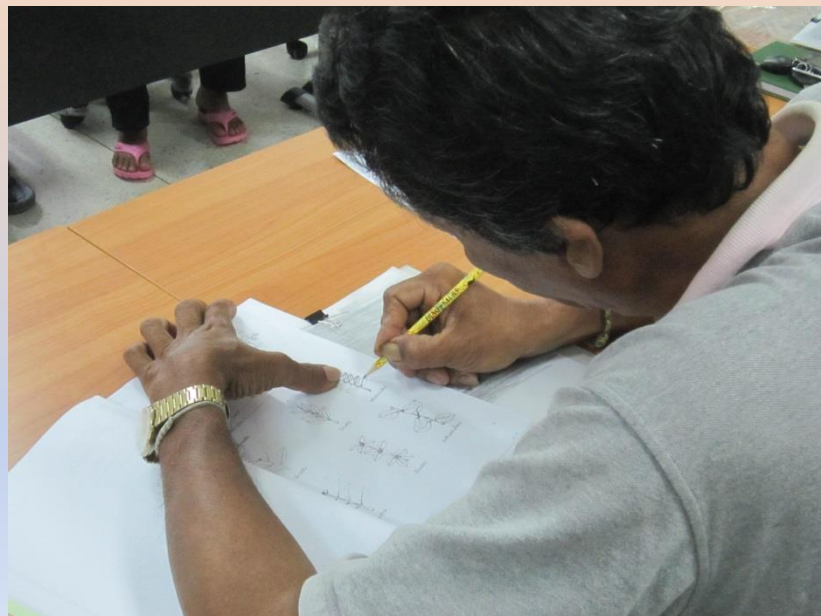
ลงพื้นที่สำรวจข้อมูล

การสำรวจและบันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์

- วันที่สำรวจ ณ
- (1) ชื่อ-สกุล (ผู้บันทึก) อายุ เบอร์โทร
 - (2) ที่อยู่ (ผู้บันทึก)
 - (3) ผู้ร่วมสำรวจ อายุ ปี เบอร์โทร
 - (4) ชื่อพื้นที่จริง (ชื่อจริงของพื้นที่ป่าไม้)
 - (5) บริเวณที่สำรวจ
 - (6) ภาพวาดตัวอย่างพรรณไม้ (แทนที่ชื่อ "ลำต้น ดอก ใบ ผล เมล็ด")

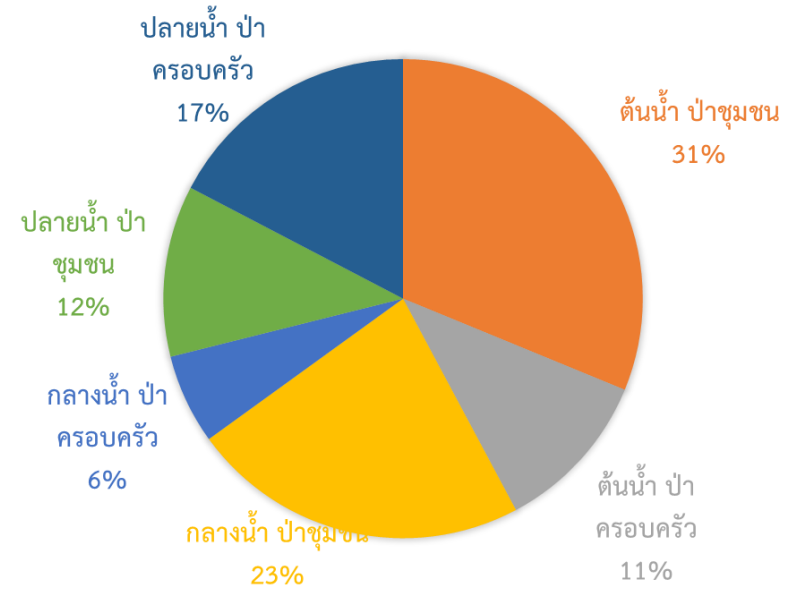
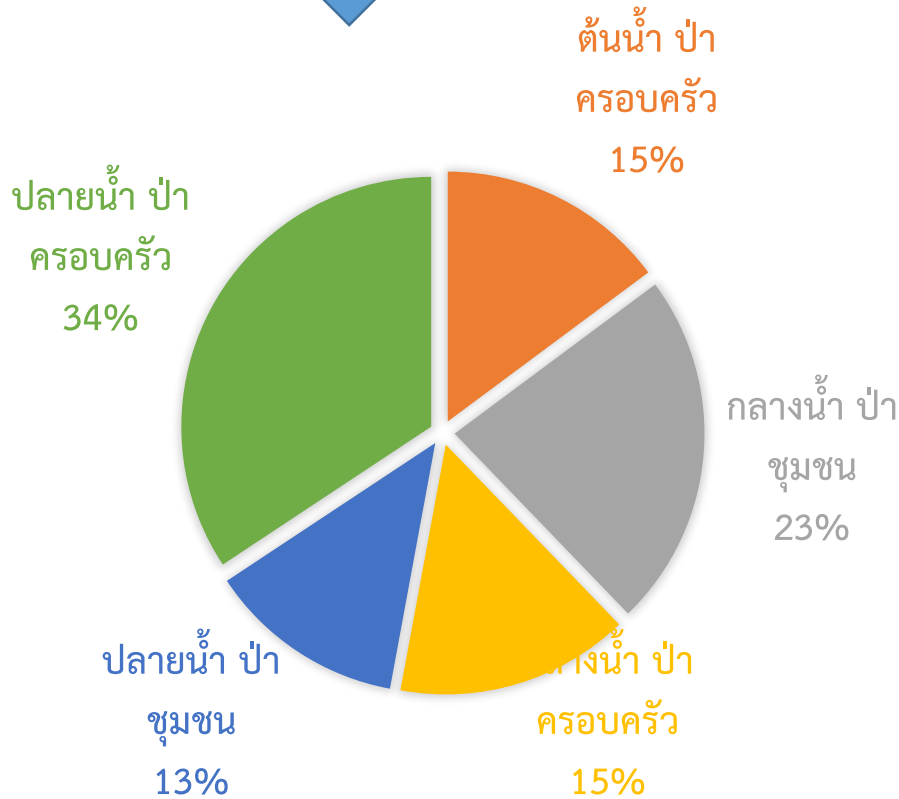
ผลการสำรวจพืช

จากการสำรวจพืชในพื้นที่จังหวัดพัทลุงและสงขลา พบพืชรวมกันทั้งสิ้น 1,965 ชนิด แบ่งเป็นพื้นที่

- ❖ จังหวัดพัทลุง 929 ชนิด และ
- ❖ พื้นที่จังหวัดสงขลา 1,036 ชนิด
- ❖ พืชที่พบซ้ำกันทั้งสองพื้นที่ จำนวน 1,234 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 62 ของจำนวนพืชที่พบทั้งหมด

โดยในจังหวัดพัทลุงพบพืชบริเวณป่าครอบครัวในพื้นที่ปลายน้ำมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 34 ของจำนวนพืชที่พบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพืชที่พบในจังหวัดพัทลุงส่วนใหญ่เป็นพืชที่ปลูกเพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชน ในขณะที่พื้นที่จังหวัดสงขลานั้นพบพืชในบริเวณป่าชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำมากที่สุดโดยคิดเป็นร้อยละ 31 ของพืชที่พบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นพืชที่มีการแพร่กระจายอยู่ในบริเวณป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำดั้งเดิมในพื้นที่

ผลการสำรวจพื้นที่จังหวัดพัทลุง พบพืชจำนวน 929 ชนิด

ผลการสำรวจพืชพื้นที่จังหวัด สงขลา พบพืชจำนวน 1,036 ชนิด

✓ ยาพรหมประสิทธิ์

- สรรพคุณ เป็นยาแก้พิษหรือขับพิษทุกชนิด และเป็นยาบำรุงและจากแก้พิษ
- ที่มา ตำรับพระครูรัตนธรรมจารีวัดปราสาทแก้ว ตำบลทุ่งลาน อำเภอหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

โดยมีพระครูสุตรัตนคุณ เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันเป็นผู้สืบทอด และผลิตแจกจ่ายให้กับผู้ป่วยมาตลอดสืบทอดประมาณ 60 ปีมาแล้ว
การผลิตใช้เวลาหาสมุนไพรและผลิตยาประมาณ 3 เดือน

- มีสมุนไพรในตำรับ จำนวน 222 ชนิด

❖ พืชสมุนไพรใน ตำรายาพรหมประสิทธิ์ 200 ชนิด พบตัวอย่างจริง
ในพื้นที่ศึกษาที่พบ 195 ชนิด

สมุนไพรพื้นฐาน

สมุนไพรในตำรับ

คน

รู้จริง ทำจริง ใช้จริง

อนุรักษ์ เห็นคุณค่า-มูลค่า-ให้ความสำคัญ = ยั่งยืน